

DÉLMAGYARORSZÁG

PÉNTEK, 1991. AUG. 23., 81. ÉVF. 197. SZÁM

ALAPÍTVÁ: 1910-BEN

HAVI ELŐFIZETÉSI DÍJ: 185 FT, ÁRA: 7,40 FT

Moszkva hisz az elnökökben

A szovjet államfő a történetekhez képest friss, ismét energikus ember benyomását keltette – A hatóságok azonkívül, hogy lecsapolták a mocsarat és egyszer megmérték a radioaktivitást, nem tettek semmit. A falunkban háromfejű, kétfarkú macska született – Ha meg is veszik a paradicsomot, el kell gondolkodni, hogy a három forint körüli árért le szabad-e annyiszor hajolni?

Letartóztatták a puccs vezetőit

Moszkvában a reggeli órákban folytatódott a sikertelen hatalomátvételi kísérlet irányítóinak letartóztatása.

Szergej Sztankevics, a moszkvai városi tanács egyik vezetője azt közölte az Echo Moszkvi nevű rádióban, hogy Vlagyimir Krjucskov KGB-főnök után a bizottság egy másik tagját.

Oleg Baklanovot szintén őrizetbe vették, ám őt képviselői mentelmi jogára való tekintettel elengedték.

Egyes, egyelőre hivatalosan meg nem erősített hírek szerint az oroszországi rendőrség és a biztonsági szolgálat őrizetében van a hatalomátvételi kísérlet központi figurája, Gennagyij Janajev alelnök is.

A rendkívüli állapotot elrendelő bizottság tagjai ellen haladéktalanul megindult a vizsgálat.

Csütörtök kora reggel letartóztatták Dmitrij Jazov szovjet védelmi minisztert is, aki az egyik vezetője volt a Mihail Gorbacsov megdöntésére irányuló elvetelt puccskísérletnek. A letartóztatás hírére Szergej Sztankevics szovjet parlamenti képviselő, Borisz Jelcin egyik tanácsadója jelentette be. Hozzátette: a védelmi miniszterrel együtt hajnalban őrizetbe vették a puccsot szervező nyolctagú Rendkívüli Állapot Felügyelő Állami Bizottság másik tagját, Alekszander Tizjakovot is.

A puccs utáni legfontosabb feladat a peresztrojka megvédése és a rendszerváltás teljes befejezése – jelentette ki Mihail Gorbacsov csütörtök esti másfél órás nemzetközi sajtóértekezletén, immár Moszkvában. A szovjet államfő a történetekhez képest friss, ismét energikus ember benyomását keltette.

Gorbacsov bevezető nyilatkozatában hosszasan ecsetelte, miként akarták kész helyzet elé állítani és milyen körülmények között tartották fogva őt és családját. Eszerint augusztus 18-án 16.50-kor Bolgyin, az elnöki apparátus vezetője a Krimben ultimátumot nyújtott át a puccsisták nevében: mondjon le Janajev alelnök javára a hatalomról. Gorbacsov nem akart szóba állni senkivel és közölte, hogy nem mond le. Követelte, hogy azonnal hozzák összekötésbe a Kremlel.

A puccsisták azonban őrizetbe vették, feleségével, lányával együtt. Idővel elválasztották őket egymástól, az összes kommunikációs lehetőséget elvágták, láthatóan lelki nyomást akartak rá gyakorolni, hogy megtöri és beleegyezzen a junta hatalomátvételébe. Nevetve számolt be a sajtónak arról, hogy mégis sikerült egy régi rádiókészülékkel találni, amin a BBC, a Szabadság Rádió és az Amerika Hangja orosz nyelvű adásait hallgatták a moszkvai eseményekről. Az elnök eközben folyamatosan követelte: adjanak lehetőséget a Legfelsőbb Tanács előtt nézeti kifejtésére, tudassák a néppel, hogy milyen a valódi egészségi állapota.

Szerdán délután, amikor az összeesküvők számára is világossá vált, hogy akciójuk csődbe jutott, egyezkedni utaztak a Krimbe, de nem állt szóba velük. Megvárta, amíg Vlagyimir Ivasko, az SZKP főtitkár-helyettese és Anatolij Lukjanov, a szovjet Legfelsőbb Tanács elnöke megérkezik és rövid konzultációt folytatott velük, akárcsak az időközben megérkező oroszországi vezetéssel. Azonnal kiadta a parancsot: tartóztassák le a puccsistákat, a hadsereget vonják vissza a laktanyákba, a kormány pedig folytassa napi munkáját.

A világ demokratikus kormányai tegnap egyöntetűen üdvözölték a szovjet válság gyors és szerencsés megoldódását, valamint Mihail Gorbacsov visszatértét az elnöki tisztségbe. George Bush amerikai elnök sajtóértekezleten nyilatkozott erről, és kijelentette, hogy a demokrácia győzedelmeskedett Moszkvában, így ez a folyamat már valóban visszafordíthatatlan. Helmut Kohl német kancellár – Moszkva legszorosabb nyugati szövetségese – a német televízióban azt mondta: a legostobább politika az lenne részünkről, ha érdeklődő szemléletként hátradölnénk székünkben, mondván, lássuk csak, mire mennek ott Moszkvában? Kohl szerint a puccs megerősítette, hogy a Szovjetunióknak nagyobb gazdasági segítséget kell kapnia reformjai támogatására. Londonban John Major brit miniszterelnök úgy értékelte, jelentős részben nem elsősorban pénzügyi segítségre van szükség a Szovjetunióban, hanem tanácsokra, műszaki újításokra és hasonló támogatásokra. És ezt meg is fogjuk adni – fűzte hozzá. Major egyébként csütörtökön Mihail Gorbacsovnak küldött levelében – a gratulációkon kívül – azt írta, hogy hamarosan Moszkvába látogat. Roland Dumas francia külügyminiszter tegnap az Europe 1 rádióban úgy nyilatkozott: szeretné, ha az Európai Közösség tagállamai meghívják Gorbacsov államfőt, hogy a Szovjetunió Európán belüli jövőjéről tárgyaljanak vele – jelentette az AFP. Kifu Tosiki japán kormányfő Tokióban bejelentette: ha a helyzet normalizálódik, akkor Tokió felszabadítja a Moszkvának szánt, ám a puccs napjaiban befagyasztott japán gazdasági segélyt.

Személyi változások

Elnöki rendelettel, minthogy a szovjet ügyészség eljárást indított Valentyin Pavlov ellen államellenes összeesküvésben való részvétel miatt, felmentették őt miniszterelnöki tisztségéből, és a nap folyamán Mihail Gorbacsov szovjet és Borisz Jelcin orosz elnök hozzáálltak egy, a nép bizalmát élvező kormány kialakításához – jelentette a TASZSZ. A Reuter híradása szerint a végleges személyi döntések meghozataláig ügyvezetőként a védelmi minisztérium élére kerül Mihail Mojszejev, eddigi vezérkari főnök, első miniszterhelyettes. A KGB élére Leonid Sebarsin, a KGB egyik veterán tisztje, a belügyminisztérium élére Vaszilij Trusin tábornok, a tárca eddigi helyettes vezetője kerül, ugyancsak ideiglenes megbízatással.

A védelmi miniszter első helyettese Borisz Pjankov lesz, Vlagyimir Govorov helyén, aki állítólag más feladatot kap.

Az SZKP KB titkársága határozatban állapította meg, hogy az államszínvénységben részt vett a párt és a KB több tagja, és ezzel hatalmas kárt okoztak az országnak és az SZKP-nak. A titkárság elrendelte, hogy a párt ellenőrző bizottsága haladéktalanul vizsgálja meg a kalandor tevékenységben részt vett személyek párt előtti felelősségének kérdését, és hozza meg a szükséges határozatokat. E szerint a következő KB-ülésen történne meg a felelősségre vonás.

A KGB kollégiuma tegnap ugyancsak elítélte a puccskísérletet és felszólította a KGB vezetőit, hogy a Szovjetunió alkotmányának szellemében, az államfő döntéseit támogatva tevékenykedjenek.

Megállapodás nélkül

Nem született megállapodás a szovjet csapatkivonással kapcsolatos gazdasági-pénzügyi kérdésekben, a tárgyalásokon csupán a pontos helyzetfelmérésben állapodtak meg a felek – tájékoztatta a sajtó képviselőit csütörtökön Annus Antal, a magyar tárgyalódelegáció vezetője.

A Szovjetunió 53,4 milliárd forintot követel Magyarországtól az itthagott objektumok, épületek, katonai létesítmények ellenében. Ezeket döntő többségében a szovjet hadsereg építette, átalakította, illetve korszerűsítette, bővítette. A magyar tárgyalófél 14,3 milliárd forintot követel arra hivatkozva, hogy az épületek állaga nagymértékben romlott, mivel a karbantartást jelentős részben elmulasztották. Több mint 60 milliárd forint a magyar követelés a

szovjet csapatok által okozott környezeti károk miatt, további 12,7 milliárd forintot kér a magyar fél egyéb, például ki nem fizetett szolgáltatásokért, műemlékek tönkretételéért. Ez utóbbi két követelés jogosságát a szovjet fél vitatja.

A megbeszéléseken különböző javaslatok hangoztak el az elszámolások kiegyenlítésére. Ezeket jegyzőkönyvben rögzítették, és várhatóan a későbbiekben újabb tárgyalások kezdődnek. Arról azonban nem született döntés, hogy a megbeszélések szakértői, vagy magasabb szinten folytatódnak.

Menekülthullám Baranyában

A hét vége óta horvát menekülthullám árasztotta el Baranyát. Csütörtökig több ezer ember érkezett a mohács-udvari határátelőhelyen át a megyébe. Az Országos Menekültügyi Hivatal mohácsi kirendeltsége több mint másfélezer menedéket kérő helyeztet el eddig a Baranyában működő átmeneti szállásokon, amelyek közül az egyik már teljesen megtelt. Györke András, a kirendeltség vezetője az MTI munkatársának elmondta, hogy a dél-baranyai szálláshelyek telítődése miatt már felvették a kapcsolatot a megye többi városának önkormányzatával és a dél-dunántúli megyék köztársasági megbízottjával is, hogy megoldást találjanak az ideiglenes védelmet hazánkban remélő menekültek elhelyezésére.

A drávaközi falvakból érkezettek számát Mohács polgármestere legalább hat-nyolcezerre becsüli.

„Minden nyugati állam első számú politikusa felhívott és támogatásáról biztosított – kivéve Kadhafit, Huszeint és Rubikost, a Lett Kommunista Párt elnökét” – tette hozzá mosolyogva.

Annak a véleményének adott hangot, hogy a puccs egyben hatalmas esély is a nép számára, hogy – egységét ily módon is demonstrálva – folytassa a megkezdett demokratikus átalakítást. „Legfőbb feladatunk a rendszerváltás végigvitele, ennek az útnak az egyik fő állomása pedig az új szövetségi szerződés aláírása lesz” – hangoztatta.

Kérdésekre válaszolva ismételtlen meggyőződését fejezte ki: meg lehet és meg is kell újítani az SZKP-t, el kell távolítani a sorai között levő reakciós erőket. Ebből a szempontból vízválasztónak nevezte az új pártprogramot. Megerősítette: a szocialista értékek elkötelezett híve és mindent megtesz azért, hogy a párt továbbra is a társadalom „élő ereje” maradjon. Ezzel összefüggésben sajnálatát fejezte ki, hogy a peresztrojkat elkezdő kulcsfigurák, például Eduard Sevardnadze volt külügyminiszter és Alekszandr Jakovlev, egyik legközelebbi tanácsadója elhagyta a pártot.

Mihail Gorbacsov önkéntes lemondásra szólította fel azokat a szovjet állami tisztségviselőket, politikusokat, akiknek módjuk lett volna fellépni az összeesküvőkkel szemben, de akik kivárálláspontra helyezkedtek. A szovjet államfő csütörtök este a néphez intézett tévéüzenetében bejelentette: az államcsíny meghiúsult, az összeesküvők elszámolták magukat.

Gorbacsov ismételtlen megerősítette, hogy a drámai 72 óra súlyos tanulsággal szolgál mindenki számára, de elsősorban magának az elnöknek. Kijelentette: felelősséget érez a történetért, s elsőként hibás személyi politikáját említette meg az okok között. Utalt rá, hogy Gennagyij Janajevet, az összeesküvés vezetőjét a szovjet parlament ellenkezése dacára az ő határozott közbenjárása után választották alelnökké.

Gorbacsov sajtóértekezlete Egy puccs tanulságai

A szovjet elnök ezután a puccs tanulságait elemezve megállapította: a nép tetteivel bizonyította, hogy a demokratikus átalakulás híve, ellenzi a totalitáriánus rendszert és kész megvédeni a peresztrojkat. Elismerte azonban, hogy hibát követett el, amikor a puccsisták közül sok személyt maga mellé emelt vagy támogatta jelölését az adott posztra. „Különösen fáj, hogy Dmitrij Jazov volt védelmi miniszter és Vlagyimir Krjucskov, a KGB volt elnöke ellenem fordult”.

Anatolij Lukjanovról és szerepéről szólva azt mondta: lehetőséget kell adni neki, hogy kifejtse álláspontját a Legfelsőbb Tanács előtt.

Arra a kérdésre válaszolva, hogy mi ösztönözte a puccsistákat, azt felelte: vagy nem akarták tudomásul venni, hogy rendszerváltás felé halad az ország, vagy egyszerűen félték tőle és ezért szervezkedtek.

Gorbacsov határozottan leszögezte: a győzelem után nem szabad megengedni, hogy törvénytelen eszközökkel vegyenek revansot a puccsistáknak, és hogy a puccs alkalmat adjon az SZKP, mint politikai párt elleni boszorkányüldözésre.

Rendkívüli közszónetét fejezte ki az oroszországi parlamentnek, személyesen Borisz Jelcinnek, az őt támogató köztársaságoknak az erkölcsi segítségért, illetve azért, hogy sok ezer moszkvai életét és kímélve védte a demokráciát.

TARTALOM

Szovjetunióbeli krónika	2
Egérfogó	3
A szárán megy tönkre a paradicsom	4
Csernobil gyermekei	5
Ad hökk	5
Egerszegi világcsúcsa	6
Gombamérgezés	12
Podmaniczky Szilárd tárcája	12

Jelkép

Mégiscsak megkezdődött az új telefonközpont építése. Elültek a nagy viharok, megvan minden pecsétés engedély, így nemcsak a központi épületet húzhatják fel, hanem a 153 méter magas torony is ott áll majd a Felszabadulás liget sarkában. A tornyot többen a „pokoli” jelzővel illették, s az alvilági hasonlításra az első döbbenetből fakadó félelmek adtak okot.

Ez azért történhetett így, mert a közvetlen szomszédságban lakók egy újsághirdetésből értesültek a tervezett építkezéssel, és nem tudtak automatikusan beletörődni, hogy voltaképpen kutyába sem vették őket. Sétált védekező reflexiúknak engedelmességedre azonnal ellentámadásba kezdtek, bár kezdettől sejtették, nincs esélyük. Önkormányzati képviselőjük – ugyancsak a leendő központ közvetlen szomszédja – fáradhatatlanul futotta azokat a köröket, amelyek megítélése hátráltathatta csupán az építkezés kezdetét. Még legutóbb is, amikor már javában haladtak a munkával, lakóterületi fórumot hívott össze, és reménykedtek abban, hogy mégiscsak tehetnek valamit.

Miért éppen így történt mindez? Hiszen az új központnak máris működnie kellene ahhoz, hogy a több ezer igénylő végre telefonhoz jusson, hogy részesei lehessünk egy korszerűnek mondott rádiótelefonos hálózatnak. Annak bizonyítása, mekkora szükség volt már régen erre a létesítményre, szót sem érdemel.

Az új központ építése – úgy ahogy van, illetve lesz, tornyostul – jelképi értékű. A Fogadalmi templom tornyának másfélszázévesre emelkedő, gigászi konstrukció a város új jelképe lesz. Szegeződ ezután már nemcsak a Dóm, meg a Városháza jut majd az idegenek eszébe, hanem az antennájával levegőbe karcoló torony is.

De – és ez már szomorú – jelképesnek mondható a döntési és levezénylési mechanizmus is. Az, hogy a legutóbbi alkalommal oda-vágták az emberek a „másik oldalon” ülőnek: vegyenek ember-számba bennünket! Jogosan mondták, de későn. Mert az elfogadást nem a pályázat kitérésével egy időben kellett volna elkezdni, és mert az ott lakók kárigényének mértékét sem feltétlenül a bíróságnak kellene megítélni.

Ha mindez időben, még jóval a munkák kezdete előtt történik, minden békésebben zajlik le (ezt maguk az illetékesek is elismerték). De – és ez is jelképez valamit, leginkább talán az átalakulás időszakának kínjait – nem így történt, hanem a régi és az új rendszer működési módjainak vegyülése volt fölismerhető.

Most lehet persze a döntéshozókat kárhóztatni, csak éppen nem lennének nagyon igazságosak. Korábban egyszerűen nem volt mód a demokratikus szabályok szerint játszani. A tanulódó kezdeténél tartunk.

NYILAS PÉTER